

Er referens
U2014/07505/F
Datum
2016-01-08
Vår referens
Teresa Jonek

Utbildningsdepartementet,
Forskningspolitiska enheten, Mats
Johnsson

Remissvar - Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige, FOKUS, diariernr U2014/07505/F

Attraktiv miljö för samverkan skapar global konkurrenskraft

Konkurrensen om kompetensen är global. För att attrahera såväl individer som företag att etablera sig i Sverige, så krävs det kreativa miljöer för innovation. Det handlar om att skapa gynnsamma levnadsvillkor, avseende exempelvis bostäder, skola, skatter, kultur, men också i allra högsta grad en fungerande samverkan mellan företag, akademi och institut inom forskning, utbildning och innovation. Att locka internationella topptalanger och forskningsinvesteringar till Sverige är av mycket stor betydelse för tillväxt och global konkurrenskraft.

Öka förmågan att omsätta investeringar i FoU i innovationer och jobb

De två senaste forsknings- och innovationspropositionerna har inneburit en förstärkning av FoU-medlen med 9 miljarder kronor. År 2014 uppgick Sveriges offentliga FoU-utgifter till cirka 33 miljarder kronor, det vill säga 3,8 procent av den totala statsbudgeten eller 0,9 procent av Sveriges BNP. Sverige är fortfarande, genom en tiondeplats, rankade relativt högt i World Economic Forums "Global Competitiveness Index", men vi har tappat från att ha legat bland topp tre. Vi tappar även i EU kommissionens "Innovation Union Scoreboard" ranking. Detta trots våra stora investeringar i FoU. Slutsatsen, som även OECD drar i sina utvärderingar av det svenska innovationssystemet¹, är att vi måste bli bättre på att få ut resultat av alla satsningar på FoU som görs i Sverige. Vi lyckas inte i tillräcklig utsträckning, omsätta investeringarna i forskning i ekonomiska effekter genom samhällsnytta, innovationer och jobb. Denna trend måste vändas och det kan göras bland annat genom ett nytt resurstilldelningssystem som värdesätter kvalitet, relevans och samhällsnytta vid fördelning av en ansevärd del av basanslagen.

Dagens innovationer kräver komplext sammansatt kunskap – ökar behov av samverkan

Den hastighet med vilken dagens innovationer utvecklas är en stor utmaning. Vi har dessutom en förändrad spelplan till följd av strukturomvandlingen. En konsekvens är att konkurrensen om FoU-investeringar är i allra högsta grad

¹ OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2016

global. I en rapport från Svenskt Näringsliv konstateras att de tio mest FoU-intensiva storföretagen ökat sin andel FoU-investeringar utomlands, medan andelen i Sverige minskat de senaste 15 åren.² Även de små och medelstora företagens FoU-intensitet har minskat mellan 2007–2011.³ Förutsättningarna för tillväxt av nya FoU-intensiva företag måste stärkas, i synnerhet med fokus på de kunskapsintensiva tjänsteföretagen som idag står för större delen av de samlade FoU-aktiviteterna och dessutom för 60 procent av alla nya jobb de senaste två decennierna. Totalt arbetar i Sverige över en miljon medarbetare i kunskapsintensiva tjänsteföretag.

Almega ser ett starkt behov av att underlätta för nya komplexa samverkansmodeller; ekosystem av SMF, stora företag, akademi och offentlig verksamhet. Traditionellt sett har innovation i hög grad handlat om teknik och FoU, med produktutveckling och tillverkningsprocesser som ingående delar. Men med nya affärsinnovationer, nära kund och organisation, är brukare och individer, digitala plattformar, aggregerad data och nya analyser utgångspunkter i att skapa nytta och värde.⁴ Dessa innovationer utvecklas oftast i en så kallad tjänstedominerad affärslogik. Tjänsten och dess värdeskapande är det centrala i innovationsprocessen. Det handlar i många fall om en kontinuerlig process där målet ofta inte är känt i förväg. Utvecklingen medför att behovet av samverkan mellan akademi och företag ökar samtidigt som komplexiteten ökar i leveransen av kunskapen då den är sammansatt från olika vetenskapsområden.

Synpunkter på utredningen

Transparens och överblickbarhet

Almega ser positivt på den övergripande ambitionen att skapa drivkrafter för öka kvalitet, relevans och samhällsnytta i forskningen genom införande av ekonomiska incitament. Som tidigare påtalats i detta svar så har fokus i resurstilldelningen under en längre tid varit på volym snarare än kvalitet samt efterfrågan/nyttogörande, dvs det har saknats fokus på resultat i form av innovationer och jobbskapande.

En ny modell för resurstilldelning får inte vara alltför komplicerad. Den måste vara lätt att överblicka och transparent. Almegas bedömning är att FOKUS-modellen riskerar att inte uppfylla detta och därmed inte fullt ut fungera som verktyg för lärosätena i deras ambition om ständig förbättring avseende samverkan.

² Kunskapsekonomi på sluttande plan? En undersökning av företagens FoU i Sverige, Rapport, Svenskt Näringsliv, Emil Görnerup, april 2015.

³ Läs mer i avsnitt "Utöka möjligheten till reducerad arbetsgivaravgift för FoU-anställda", sid 20.

⁴ Digitaliseringens transformerande kraft, Digitaliseringskommissionen sept 2015.

Nivå samt viktning av komponenter för bedömning

I FOKUS föreslås 20 procent av basanslagen ska bedömas enligt modellen. Almega är av uppfattningen att nivån bör öka i takt med att ett fungerande nytt resurstilldelningssystem för forskning utvecklats, implementerats och utvärderats vid de svenska lärosätena.

Förslaget innebär att de komponenter som ska bedömas är *vetenskaplig konstnärlig kvalitet* (till 70%), *kvalitetsutvecklande faktorer* (till 15%) samt *genomslag utanför akademien* (till 15%). Den förstnämnda, dvs *vetenskaplig konstnärlig kvalitet*, har således överlägset störst inverkan i modellen, men det är samtidigt den del som vi bedömer har mest diffust formulerade kriterier (utifrån ett perspektiv av att explicit stimulera samverkan). Denna bedömning görs dessutom av historisk data, vilket inte nödvändigtvis stimulerar framtida möjligheter till innovation. De övriga två komponenterna dvs *kvalitetsutvecklande faktorer* samt *genomslag utanför akademien* bedömer vi ha större påverkan på spridning och nyttogörande av forskningen. Almega anser därför att den föreslagna låga andel, endast 15 procent av medlen, som dessa två komponenter skulle tilldelas, bör öka. Modellen bör likställa de tre faktorerna så att de står för en tredjedel vardera. Detta för att lyckas med att öka incitamenten för lärosätena att samverka.

Bemanning av paneler – näringslivets representation

All forskning ska enligt förslaget delas i 24 st forskningsområden som i sin tur fördelas på fem vetenskapsområden (naturvetenskap och lantbruksvetenskap (NL), teknikvetenskap (T), medicin (M), samhällsvetenskap (S) samt humaniora och konstnärlig forskning (HK)).

Panelerna, som ska bedöma forskningen indelas i 5 st huvudpaneler (för de fem vetenskapsområdena) samt 24 st forskningsområdespaneler (som ska bedöma den vetenskapliga kvaliteten). Almega välkomnar förslaget att huvudpanelerna föreslås bemannas till hälften av expertis som representerar samhälls- och/eller näringslivsintressen inom det aktuella vetenskapsområdet. Vi ser dock med viss oro på formuleringen att forskningsområdespanelerna föreslås bemannas med "internationella vetenskapliga/konstnärliga experter med ämnesexpertis". Det är av stor vikt att dessa experter rekryteras från akademien såväl som från näringslivet. Det vore olämpligt om forskningsområdespanelerna bemannades endast med forskare med sin hemvist i akademien. Forskare i näringslivet har minst lika stort värde för korrekt bedömning av den vetenskapliga kvaliteten i forskningen.

Bedömning av tvärdisciplinär forskning – nya forskningsområden

Almega ser behov av att underlätta för nya komplexa samverkansmodeller, ekosystem av SMF, stora företag, akademi, institut och offentlig verksamhet. Som tidigare påtalats så är den ökande hastigheten med vilken dagens innovationer utvecklas är en stor utmaning. Nya kunskapsbehov uppkommer, som ofta är sammansatt av delar ur de traditionella vetenskapsområdena. Vi får

på så vis nya forskningsområden (ett exempel är forskning för ökad tjänsteinnovation) Det är en utveckling som vi bör stimulera för att kunna konkurrera globalt. Det är därför av stor vikt att vara säkerställa att inrättandet av de 24 forskningsområdena samt de fem huvudområdena inte verkar konserverande och/eller inestängande av kunskap. Kontaktytor mellan panelerna måste finnas och beredskap för omstrukturering måste finnas. Det nytänkande och innovativa uppstår ofta när olika perspektiv möts och bryts mot varandra.

VR och VINNOVAs uppdrag

Avslutningsvis vill Almega poängtera vikten av att det arbete som VINNOVA bedriver med att utveckla piloter för bedömning av samverkan bör koordineras med VR:s arbete, så att myndigheterna i slutändan utvecklar och gemensamt svarar för ett förslag till nytt resurstilldelningssystem.

Ulf Lindberg

Näringspolitisk chef

Teresa Jonek

Näringspolitisk expert – forskning och innovation